

Sygn. akt I A Ca 633/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Krzysztof Chojnowski
Sędziowie	:	SA Elżbieta Borowska SA Irena Ejsmont - Wiszowata (spr.)
Protokolant	:	Iwona Aldona Zakrzewska

po rozpoznaniu w dniu 6 grudnia 2012 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **G. L.**

przeciwko **M. M.**

o zapłatę

na skutek apelacji **pozwanego**

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 8 maja 2012 r. sygn. akt I C 15/12

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Olsztynie, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

UZASADNIENIE

Powód – G. L. wnosił o orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym, że pozwany M. M. ma zapłacić na rzecz powoda kwotę 760.684,93 zł wraz z umownymi odsetkami w wysokości 12% w skali roku od kwoty 450.000 zł liczonymi od dnia 26 lipca 2011 r. do dnia zapłaty oraz kosztami procesu według norm przepisanych z tytułu udzielonych jemu pożyczek w dniu 31 maja 2003 r. i w dniu 4 stycznia 2007 r. w kwotach po 150.000 i 300.000 zł, zabezpieczonych weksłami in blanco niespłaconych w terminie oraz w wyniku wezwania do zapłaty z dnia 16 lipca 2011 r.

Nakazem zapłaty z dnia 14 września 2011 r. wydanym w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w Olsztynie w sprawie I Nc 103/11, pozwany M. M. został zobowiązany do zapłaty powodowi G. L. kwoty 760.684,93 zł oraz z odsetkami umownymi w wysokości 12% w skali roku, liczonymi od kwoty 450.000 zł od dnia 26 lipca 2011 r. do

dnia zapłaty oraz kwotę 8.217 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 7.127 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego. Jednocześnie nakazano pozwanemu, aby zapłacił na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Olsztynie kwotę 8.509 zł tytułem opłaty sądowej od pozwu, od uiszczenia której powód był częściowo zwolniony.

Od wydanego nakazu zapłaty pozwany złożył w terminie zarzuty domagając się uchylecia nakazu i oddalenie powództwa w całości. Kwestionując fakt otrzymania od powoda pożyczek, ich wydania i odbioru, podniósł też zarzut przedawnienia oraz zarzutu wypełnienia weksli niezgodnie z deklaracjami. Wskazał na okoliczności dotyczące porozumienia stron w kwestii przeniesienia na spółkę, której udziałowcem był powód własności dzierżawionego przez pozwanego i zadłużonego gospodarstwa rolnego.

Rozpoznając zarzuty Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z dnia 8 maja 2012 r. utrzymał w mocy w całości nakaz zapłaty z dnia 14 września 2011 r., wydany przez Sąd Okręgowy w Olsztynie w sprawie I Nc 103/11.

Z ustaleń Sądu Okręgowego wynikało, iż na przestrzeni 2003 - 2007 roku pozwany dokonywał wielu czynności prawnych w tym także z udziałem powoda. I tak - chronologicznie w dniu 31 maja 2003 roku pomiędzy stronami została zawarta umowa na mocy której powód pożyczył pozwanemu kwotę 150.000 zł. Pożyczka ta została oprocentowana w wysokości 12% w skali roku, miała być spłacona według ustalonego harmonogramu, zaś zabezpieczeniem spłaty był złożony przez powoda poręczony weksel in blanco. Do umowy została dołączona deklaracja wekslowa określająca warunki i zasady wypełnienia weksla (dowód z k. 13 i 14).

Na mocy umowy notarialnej z dnia 27 lutego 2004 r. pozwany jako dotychczasowy dzierżawca nabył z kolei od Skarbu Państwa - Agencji Nieruchomości Rolnych własność nieruchomości położonej w R. o ogólnej powierzchni 78 ha 2565 m². Tą samą umową ustanowiono na jego rzecz odrębną własność lokalu biurowego m² wraz z udziałem w częściach wspólnego budynku wynoszącym (...) i działki gruntu oznaczonej nr 5/17. Łączna cena sprzedaży wynosiła 482.000 zł, na poczet której pozwany zapłacił 96.400 zł, stanowiącej 20% ceny nabycia, a pozostałą część w wysokości 385.600 zł zobowiązał się zapłacić w 14 ratach rocznych do 2016 r. (dowód z k. 146-154).

W dniu 4 stycznia 2007 r. powód i pozwani zawarli umowę pożyczki na kwotę 300.000 zł, której odbiór pozwany skwitował. Zwrot pożyczki wraz z należnymi odsetkami – 12% w stosunku rocznym miał nastąpić do dnia 31 grudnia 2007 r. Spłatę tę pozwany zabezpieczył wystawiając weksel in blanco. Do umowy dołączona została deklaracja wekslowa (dowód z k. 18, 19).

W dniu 18 kwietnia 2007 r. została zawarta umowa, na mocy której Z. N. sprzedał pozwanemu 800 udziałów (...) Spółki z o.o. w Ł. o wartości 500 zł każdy, za łączną cenę 40.000 zł. Cena miała być zapłacona do 18 maja 2007 r. Niewywiązanie się z powyższego zobowiązania obwarowano karą umowną w wysokości 10 - krotnej ceny sprzedaży, czyli 4.000.000 zł (dowód z k. 238 - 240).

Następnie w drodze aktu notarialnego z dnia 4 czerwca 2007 r. pozwany objął 1.560 nowych udziałów o podwyższonym kapitale zakładowym (...) Spółki z o.o. w Ł., której udziałowcem jest powód, o wartości 780.000 zł. Pokrycie tych udziałów miało nastąpić aportem w postaci nieruchomości położonej w R. o powierzchni 78 ha 2565 m² (dowód z k. 155- 156 v, 243 - 244v).

W dniu 4 czerwca 2007 r. na podstawie umowy pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi pozwany sprzedał Z. N. 800 posiadanych udziałów po 500 zł każdy w Spółce z o.o. (...). Zapłata ceny miała nastąpić w formie częściowego zwolnienia z długu wynikającego z umowy z dnia 18 kwietnia 2007 r. (dowód z k. 242 - 242v).

Tego samego dnia w formie aktu notarialnego pozwany udzielił M. T. pełnomocnictwa do zawarcia w jego imieniu sprzedaży przysługujących mu wszystkich udziałów w Spółce z o.o. (...) za cenę i na warunkach według uznania pełnomocnika, do wydania przedmiotu umowy w posiadanie nabywców, do składania w jego imieniu wszelkich oświadczeń woli i wiedzy oraz do reprezentowania go przed osobami fizycznymi i prawnymi, urzędami i sądami,

organami administracji rządowej i samorządowej oraz dokonywania wszelkich czynności formalno - prawnych, jakie przy wykonywaniu tego pełnomocnictwa okażą się konieczne (dowód z k. 245 – 246).

Na podstawie powyższego pełnomocnictwa M. T. zawarła w imieniu pozwanego w dniu 29 czerwca 2007 r. umowę sprzedaży powodowi 1560 udziałów Spółki z o.o. (...) w Ł., po 500 zł każdy, o łącznej wartości 780.000 zł. Zapłata ceny miała nastąpić w formie częściowego zwolnienia z długu wynikającego z umowy cesji wierzytelności z dnia 27 czerwca 2007 r. (dowód z 247 - 247v).

W dniu 15 lipca 2011 r. powód wypełnił oba weksla zabezpieczające pożyczki pozwanego z 2003 i 2007 r. wobec braku ich spłaty, jeden na kwotę 296.761,64 zł z datą płatności na dzień 25 lipca 2011 r. i drugi na kwotę 463.923,29 zł z datą płatności na dzień 25 lipca 2011 r. (dowód z k. 5).

Pismem z dnia 15 lipca 2011 r. powód wezwał pozwanego do wykupu w terminie do dnia 25 lipca 2011 r. weksli za łączną kwotę 760.684,93 zł (dowód z k. 20).

W świetle ustalonych wyżej okoliczności powództwo w ocenie Sądu Okręgowego zasługiwało na uwzględnienie, co przełożyło się na utrzymanie w mocy zaskarżonego nakazu zapłaty z dnia 14 września 2011 r., wydanego w sprawie I Nc 103/11.

W uzasadnieniu swojego stanowiska Sąd odnosił się w pierwszej kolejności do abstrakcyjnego charakteru zobowiązania wekslowego i obowiązków dłużnika w procesie polegających m.in. na wykazaniu niezgodności wypełnienia weksla z deklaracją wekslową, przedstawieniu wszelkich zarzutów wynikających z łączącego strony stosunku podstawowego.

W realiach przedmiotowej sprawy Sąd uznał, iż zarzuty pozwanego: że nie doszło do udzielenia mu pożyczek, a zawarte umowy miały charakter pozornych i w rzeczywistości zmierzały do zabezpieczenia ustnego porozumienia stron, na mocy którego powód miał spłacić zobowiązania pozwanego w zamian za przeniesienie własności nieruchomości na spółkę, której udziałowcem był powód, nie mogłyby się ostać. Sąd nie znalazł podstaw do zakwestionowania treści sporządzonych umów na piśmie (art. 245 kpc) dokonując ich analizy w zestawieniu z faktem zabezpieczenia ich wekslami i z treścią załączonych deklaracji wekslowych.

Zdaniem Sądu Okręgowego powód wykazał też, iż przedmiot umów został wydany, co więcej pozwany nie zaprzeczał, by powód przekazywał jemu określone sumy pieniężne, ani że spłacał za niego ciężące na nim długi.

Oznaczało to, iż Sąd nie znalazł podstaw do prowadzenia dowodów zgłoszonych przez pozwanego w zarzutach, które zmierzały do wykazania, że złożył on oświadczenie woli o innej treści niż zawarte w umowach z dnia 31 maja 2003 r. i 7 stycznia 2007 r., przy uwzględnieniu zakazu z art. 247 kpc i uznaniu braku szczególnych okoliczności uzasadniających prowadzenie dowodu z zeznań świadków lub stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu.

Sąd Okręgowy nie podzielił także zgłoszonego przez pozwanego zarzutu przedawnienia roszczenia zabezpieczonego wekslami, przyjmując, iż ten nie wykazał, aby pożyczki udzielone przez powoda miały związek z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą i stąd też by wierzytelność z weksli podlegała trzyletniemu terminowi przedawnienia. W związku z tym stanowiskiem Sąd oddalił też wnioski dowodowe pozwanego zgłoszone na potwierdzenie jego zarzutu.

Podzielając prawo powoda do wypełnienia weksli, obejmujących wierzytelność w postaci nieprzedawnionych kwot z tytułu udzielonych oprocentowanych pożyczek, na zasadzie art. 496 kpc Sąd Okręgowy utrzymał w mocy w całości zaskarżony nakaz zapłaty.

Powyższy wyrok zaskarżył pozwany, który w swojej apelacji wskazywał na błędne zastosowanie art. 247 kpc, naruszenie art. 217 § 2 kpc w zw. z art. 227 kpc i w sumie nierozpoznanie istoty sprawy.

W oparciu o powyższe domagał się uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach instancji odwoławczej według norm przepisanych.

Powód w odpowiedzi na apelację pozwanego wnosił o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania za drugą instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego była uzasadniona.

Bezsprzecznie, powód w niniejszej sprawie swoje roszczenie opierał na zobowiązaniu wekslowym, u podstaw którego w ramach stosunku podstawowego miały być dwie umowy pożyczki.

Odwołanie do stosunku podstawowego zawarte było niewątpliwie w zarzutach pozwanego wniesionych od zaskarżonego nakazu zapłaty.

Możliwość uwzględnienia tzw. stosunku podstawowego przez Sąd rozpoznający zarzuty od nakazu zapłaty zostało zaaprobowane w judykaturze między innymi w orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2000 r., w sprawie V CKN 136/00, OSNC 2001 z 6 poz. 89 z aprobowaną glosą P. M., OSP 2002, nr 3, S. 146.

Możliwość taka pozwala na wnioskowanie, iż w przypadku weksla wystawionego in blanco następuje osłabienie abstrakcyjnego jego charakteru, co podnosił na wstępie w swoich rozważaniach Sąd Okręgowy. Osłabienie abstrakcyjności zobowiązania wekslowego ucieleśnionego w wekslu in blanco przejawia się w tym, że po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty wydanego na podstawie weksla gwarancyjnego, spór z płaszczyzny stosunku prawa wekslowego przenosi się na ogólną płaszczyznę stosunku prawa cywilnego. W praktyce oznacza to, iż strony procesu mogą powoływać się na podstawy faktyczne i prawne wynikające z łączącego je stosunku prawnego, który jest źródłem dochodzonego przez powoda roszczenia cywilnoprawnego.

Umowy pożyczki wskazywane przez powoda i załączone do pozwu z daty 31 maja 2003 r. i z dnia 4 stycznia 2007 r. według pozwanego są dotknięte wadą pozorności, sformułowaną w zarzutach od nakazu zapłaty, na którą to okoliczność pozwany zgłosił w tychże zarzutach dowody w postaci zeznań świadków oraz dokumentów (dowód z k. 35 – 41).

Pozorność oświadczenia woli jest wadą szczególnego rodzaju, dotyczącą oświadczenia złożonego świadomie i swobodnie dla pozorów drugiej osobie, która o takim charakterze oświadczenia wie i na to się zgadza (art. 83 k.c.). Na pozorność może powoływać się każdy, kto ma w tym interes prawny, także strona czynności pozornej i to bez względu na to czy miała ona cel niegodziwy. Wynika to z bezwzględnej nieważności czynności pozornej.

Pozwany powołując się na tę wadę w zarzutach od nakazu zapłaty niewątpliwie miał ku temu interes prawny.

Sąd I instancji nie negując de facto jego interesu uznał co do zasady niedopuszczalność prowadzenia dowodu z zeznań zgłaszanych w zarzutach świadków, opierając się na zakazie z art. 247 kpc i braku okoliczności wyjątkowych, łagodzących ów zakaz.

Tymczasem, już we wczesnej judykaturze został wyrażony pogląd, iż pozorność czynności prawnej stwierdzonej dokumentem może być udowodniona za pomocą zeznań świadków i przesłuchania stron, również między uczestnikami tej czynności – patrz uchwała całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 21 lipca 1954 r. I Co 22/54 (OSN 1/55, poz. 1). Aktualność tej uchwały potwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 marca 1966 r. (II CR 123/66, OSNCP 2/67 poz. 22). Uchwała ta jest nadal aktualna (stanowisko komentatora do KC pod redakcją St. Domowskiego i St. Rudnickiego). Podobne poglądy obowiązujące w orzecznictwie i doktrynie przytoczone zostały w uzasadnieniu apelacji skarżącego. Korelują one z poglądami, na które powołał się Sąd Apelacyjny i które w ocenie tegoż Sądu powodowały, iż zarzut błędnego zastosowania względem pozwanego ograniczeń dowodowych z powołaniem się na zakaz z art. 247 kpc przez Sąd Okręgowy był zarzutem zasługującym na uwzględnienie. W konsekwencji tegoż

oddalenie wniosków dowodowych pozwanego, zmierzających do wykazania pozorności zawartych umów pożyczki, a więc umów ze stosunku podstawowego z naruszeniem art. 217 § 2 kpc w zw. z art. 227 kpc prowadziło w ocenie Sądu Apelacyjnego o nierozpoznanie istoty sprawy.

W tych okolicznościach zachodziła zatem podstawa do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania z pozostawieniem temuż Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania odwoławczego na mocy art. 386 § 4 kpc i art. 108 § 2 kpc. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy będzie zachodziła potrzeba zbadania jakiego rodzaju zobowiązania (z jakiego podstawowego stosunku prawnego) zostały rzeczywiście zabezpieczone wekslami in blanco, czy złożone przez strony oświadczenia woli były dotknięte wadą pozorności i czy w związku z tym powstało po stronie pozwanego ważne zobowiązanie z weksla, czy weksel został uzupełniony zgodnie z umową rzeczywistą stron i czy w chwili jego uzupełnienia istniało nieprzedawnione roszczenie.

Badanie to należy przeprowadzić w oparciu o dowody zaaferowane przez pozwanego w zarzutach od nakazu zapłaty, na którym to zgodnie z regułą art. 6 kc spoczywał ciężar dowodu w tej mierze w związku z podniesionym zarzutem.

Orzeczono zatem jak w sentencji.